PETAR KOČIĆ

JAZAVAC PRED SUDOM

TISAK I NAKLADA:
ST. KUGLI
KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE L. HARTMANA
SVEUČILIŠNA KNJIŽARA FRANJE ŽUPANA
ZAGREB, ILICA 30.

PETAR KOČIĆ

JAZAVAC PRED SUDOM

ZAGREB 1918.
TISAK I NAKLADA AKAD. KNJIŽARE L. HARTMANA
SVEUČILIŠTNE KNJIŽARE FR. ŽUPANA (ST. KUGLI).

Ko iskreno i strasno ljubi Istinu, Slobodu i Otadžbinu, slobodan je i neustrašiv kao Bog, a prezren i gladan kao pas.

P. Kočić.

PETAR KOČIĆ

Čista svijetla sudnica. Po zidovima vise slike velikih ličnosti. Na desnoj strani od vrata, kraj prozora, sto, na lijevoj takogje sto. Na stolovima protokoli i nekakve debele knjižurine.

DAVID (malen, nizak, suv kao grana, lagan kao perce. Lijeva mu je noga malo kraća od desne, te se gega kad ide. Oči mu se svijetle i prelijevaju kao u mačke iz mraka. Sav sijed, preko pedeset godina. Mijenja glas. Umije zaplakati kao malo dijete, zalajati kao pašče, a zakukurijekati kao pijetao. Često puta udari zgodno rukama o bedre kao pijetao krilima i zakukuriječe, te prevari pijetlove, pa se prije vremena raskukukurijeću po selu. Zato ga ruže pomlagje žene. Pretvara se i da je stidljiv. Ne vjerujte mu. Ulazeći u sudnicu, krsti se i drži jazavca svezana u vreći. U jazavca viri samo njuška iz vreće):

Dobar dan, glavati gospodini!

SUDAC (na desnoj strani kraj prozora, zagnjurio glavu u knjigu, pa nešto mrmlja).

PISARČIĆ (na lijevoj strani, pognuo se po stolu pa brzo i oštro piše).

DAVID:

Dobar dan, glavati, carski gospodini!... E, čekaj, blentavi Davide! Što si posrljô kô prase u surutku! Zar ne vidiš, da gospodini imaju posla? Osloni se na zid pa malo pričekaj.

(Jazavcu):

A ti, lopove jedan, došô si gje treba! Istina Bog, vogje nema kuruza, ali ima nešto drugo, jazo. Ima paligrapa,[1] dupli, kabasti[2] paligrapa, jazo! Jadna li ti i prežalosna majka tvoja! Zar izjesti čitavu njivu kuruza, pa ne zasladiti s paligrapom, e to bi bilo Bogu plakati!

SUDAC:

Ko je to?

DAVID:

Dobar dan, glavati i velevlažni carski gospodini! Sluga sam prepokorna! . . . Ama kakva je ovo kuća gje se ni Bog ne prima?

SUDAC:

Šuti, marvo jedna!

DAVID:

Šuti, marvo jedna! To je lako reći. Eto i ja velim. Ama to nije u najmanju ruku u redu, da reče jedan, rećemo kaz'ti, carski službenik.

SUDAC:

Ti ćeš mene zar učiti?

DAVID:

Ne dô Bog! To nebi mogô ni u snu sanjati. Zdravo svanô, gospodine?

---

[1] paragraf; [2] omašan, krupan.

SUDAC:

Ti da se sa mnom rukuješ i zdraviš?!

DAVID:

Zdravo smo, vala Bogu! Kako si ti, kako je gospoja? Je l ona zdravo?

SUDAC:

Da tebi ne fali što? Jesi li potpuno zdrav?

DAVID:

I mi smo, vala Bogu, svi zdravo i mirno, a tebi vala, koji se ti raspituješ za me i za moju vamiliju. (Okreće se pisarčiću):

Jesi li ti zdravo svanô dijete?

SUDAC:

Ama, šta je tebi, budalo? Oklen si? Kako se zoveš?

DAVID:

Ja se zovem, slavni sude, David Štrbac, selo Melina, kotar Banja Luka, okružje Banja Luka, a zemlja, mislim, glavati gospodine, da će biti Bosna. Kućna mi je lumera 47. Tako me slavni sud piše i tako mi pozovke šalje.

SUDAC:

Dobro, dobro, Davide. Vidim da znaš red. A šta ti je to u toj... No, kako se to zove?

DAVID:

Vreća! Vreća se ovo zove, a ovo u vreći ovo se jazavac zove.

SUDAC:

Jazavac! Šta ćeš s jazavcem ovdje.

DAVID:

Tužim ga slavnom sudu, jer mi je izio čitavu njivu kuruza. Tužim ga i tužiću ga, što se dalje i teže more!

SUDAC:

O-ho, ljudi, ljudi! Što još čovjek neće doživjeti u ovoj budalastoj Bosni! — Jazavca tužiti! E, ovo je prava budala, budala nad budalama. Ama, otkud ti je došlo u glavu, da jazavca tužiš?

DAVID:

Otkud mi je, veliš, došlo u glavu da jazavca tužim? Nije ni otkud već znam današnji red i zakon. Zar ti, bolan, misliš da ja neznam, da ovaj vaš car ima za svašto zakon? Zna to David, zna. Nemoj misliti da nezna! U svašto se on po malo razbira i uvijek zna šta je po zakonu, a šta jope[1] nije.

SUDAC:

Dobro je to i lijepo sve, Davide, ali jazavca tužiti! To... to...

DAVID:

Ti misliš, glavati gospodine, gje sam ja rogjen za turskog suda, da neznam današnjeg reda. Znam ja današnji red, znam. Istina Bog mlogo sam se i promučio, dok sam to sve u glavi uredio i rećemo kaz'ti sredio... Sjedemo

[1] opet.

vako, ja i ona moja babetina, u veče kod ognjišta, pa počnemo, štono vi velite, študijerati: ovo je, ženo, po zakonu, ovo jope nije; ovo bi moglo biti po 'vom paligrafu, ovo jope ne bi. I tako do neko doba noći študijeramo.

SUDAC:

Baš tako študijerate?

DAVID:

Da, dugo i mnogo studijeramo.

SUDAC:

Pa zna li ti baba što?

DAVID:

Moja je, velevlažni gospodine, pa se bojim da ćeš pomisliti da je valim, a ne valim je, već ti po pravdi kažem: da se počem turski zeman[1] povrati, ona bi mogla sa svojom pameti na sred Banje Luke kadija[2] biti. Ja velim: kadija. Kakav kadija! Na moju dušu, da zna samo još pisati, mogla bi ti mirne duše reći: »Ustani sa te carske stolice, da ja narodu pravdu dijelim!« Tako je to pametna i učevna žena!

SUDAC:

Baš tako učevna?

DAVID:

O, ne pitaj, gospodine, to je čudo jedno! Da ti se, kojom srećom, jutros bilo oklem prikrasti, pa da čuješ njezine pameti i nauke:

[1] vrijeme; [2] sudac.

»Ti ideš, veli, Davide?« »Pa vidiš, ženo, da sam pošô.« »Kako ti ideš sudu?« »Pa idem kô i ostali svijet, na dvije noge.« »Dobro, kaže, ama jesi li ti sredio u glavi, kako ćeš tog jolpaza[1] tužiti?« »Jesam. Tužiću ga što se dalje i teže more.« »U koji misliš sud?« »Pa ja mlim,[2] ženo, u okružni, jer je šteta velika.« »Eto, Bog te ne ubo!« vrsnu ona kô da je nešto ujede za srce. »Uvjek se vališ: ja ovo, ja ono; pametan sam, učevan sam, znam zakon! Jadna ti tvoja nauka i znanje!« »Čekaj, ženo, nauči me, slušaću te. U koji ti misliš, sud da bi trebalo ići?« »Najprije ajde dolje u 'naj naš, mali seljački sud, budalo jedna budalasta! Kako bi tražao suda preko suda? Znaš li ti, bolan, da bi se zamjerio carskoj gospodi? Najprije, velim ti, ajde u naš mali, seljački sud, pa ako ga tuj ne osude, onda, istom onda ajde na okrugli sud. Ako i tuj ništa ne bude, onda se vrati, pa ćemo viditi šta ćemo raditi. Vidim ja, veli, da će to doći i do samog cara.« — »Ama, ženo, oklen ti tolika pamet, krst ti tvoj ljubim?!« čudim se ja glavati gospodine. »Pa kako ćeš odati čest[3] carskoj gospodi?« pita me i ispituje kô pop na ispovijedi. »Pa kazaću: Pomozi Bog, carski suci na Banjoj Luci!« »Eto, eto, eto! O, jadna ti sam ja čemerna s tobom! O, jadna ti sam ja i čemerna s tobom po sto puta!« stade vrištati kô bijesna i čupati kose. »Slušaj, Bog te ubio, kako ćeš odati carskoj gospodi čest. Kad udješ u naš mali, seljački sud, vikni: Do-

[1] lopov; [2] mnim, mnijem, mislim; [3] iskazati čast.

bar dan, glavati gospodini! A kad ugješ u veliki, okrugli sud, duboko se pokloni...« »Nijesam ja ženo, mlada, pa da se poklanjam. Šta je tebi? Da ti nećeš prećerati s tom tvojom naukom!« velim joj ja. »Šuti, sunce te nebesko spržilo, kad ništa ne znaš? Slušaj: kad ugješ u okrugli sud, duboko se pokloni i odma, s vrata, nako iz dubljine podvikni: Dobar dan, velevlažni gospodini! A ne bi, veli, zgoreg bilo kad bi u malom sudu jedno i drugo rekô: Dobar dan, glavati i velevlažni gospodin! i dodô: Sluga sam prepokorna! Taki je danas red, i tako se carskim službenicima odaje čest.« »Ama, ženo, oklen ti tolika pamet i nauka, postove ti tvoje ljubim!« zapanjio se ja od čuda.

SUDAC:

Boga mi, Davide, baš ti je učevna žena. A gdje nauči ona toliku nauku?

DAVID:

Gjavo bi je znao, glavati gospodine! Druži se mlogo s kneževom ženom, i idu tamo žandarskoj kasarni, pa ja ne znam... More biti da je naučila od carski oružnika i od knjeginje, a knjeginja je baš zorli,[1] k a b a s t o[2] u č e v n a ž e n a. Kršna, naočita, m l a d a k ô k a p, pa je carski oružnici od dragosti na rukama nose, a sve zbog njezine pameti i nauke! A moja stara šjela nasred kasarne, izvalila se na carske dušeke, pa pije, puši i prima nauku. Bože moj, Bože, čudne ljepote

[1] jako; [2] obilno, mnogo.

u vašeg cara! Bože moj, Bože, ala vi usrećiste našu zemlju! Svijet se lijepo umrtvio od nekakva dobra i miline, pa jedva diše. Svak vesô, zadovoljan, svak pjeva, samo se pjesma nigje ne čuje. Jedini sam ja [plače] nezadovoljan, jadan i čemeran.

SUDAC:

Šta ti je Davide? Šta plačeš? Šta je tebi krivo i nepravo u ovoj zemlji?

DAVID:

Nije mi ništi krivo na slavni sud, već na 'vog prokletog lopova, šjeme mu se umelo![1]

(Tuče jazavca po njušci.)

Da Bog dâ ti, dušmanine i zlotvore moj, vješala omastio, kô što ćeš i' i omastiti, ako u 'voj zemlji bude još i malo pravde i zakona!

SUDAC:

Što ga toliko tučeš i kuneš? Šta ti je učinio?

DAVID:

Zar ti nijesam malo prije kazô?... Izvoli, gospodine, da ga povrgnem na zemlju? Težak je kô mlinski kamen, saprela ga moja krvava muka i sirotinja! Izvoli, gospodine?

SUDAC:

Izvolim, izvolim, Davide. Spusti ga.

DAVID:

Kako bi bilo, glavati gospodine, da ga izvadim iz vreće, pa da privežem za 'vu jednu

[1] sjeme mu se zatrlo.

nogu od astala,[1] da vidite mog zlotvora i dušmanina, kosti mu u Zenici[2] sagnjile! Izvoli, velevlažni gospodine?

SUDAC:

Izvolim de, priveži ga.

DAVID (vadi jazavca iz vreće):

Čuvajte se, gospodini moji, jer, ako mi se izmakne, zlo će biti. Za rgjavo, da oprostite, mjesto jazavac leti. Čekaj, lopove jedan, što se toliko otimaš i koprcaš! Još sam ja snažan, i ako sam se rodio nekako, kad se prvi put počela trećina od naroda kùpiti; još ja imam snage i kuveta,[3] i ako se već dvadeset godina nemam čim ni na Uskrs omrsiti. Vala carevini, našoj premilostivoj Zemljanoj Vladi i slavnom sudu, što sam i ovo malo snage očuvô! Vala im gje čuli i ne čuli!... Vidi ga, gospodine, vidi kako njuši: šušte li oklen kuruzi. O, nebo te, (udara ga po njušci) ubilo! (vrisne). Čuvajte se, gospodini moji, izmače mi se! O, jadan ti sam, šta učini!... Čuvajte se gospodini moji, izmače mi se! O, jadan ti sam, šta učini!

(Jazavac se zaoštrljio, nakostriješio, pa trči kroz sudnicu. Sad poleti jednom prozoru, sad drugom; sad se zatrči pod jedan sto, sad pod drugi; sad opet poleti vratima, sad medju noge.)

Eto ga uprav medju krake! Čuvaj se, gospodine! Jôj, jadan ti sam, ako ti što bude, nikad ti gospoji ni ja ni ti nećemo smjeti izaći pred oči! (Jedva ga uhvatiše i svezaše.)

[1] stol; [2] u Zenici je kazniona; [3] jakost.

PISARČIĆ (sav blijed):

Što si ga pustio, magarče?

DAVID:

Kome ti to veliš, magarče?

SUDAC:

Što si ga driješio, budalo?

DAVID (se smije):

Ama, čekajte ljudi, da se malo priberem! Ja sam tebe pitô: »Izvoli, gospodine?« Ti kažeš: »Izvolim, izvolim, Davide.« E, ko je sad kriv? Ja bèli[1] nijesam, jer slušam što stariji izvoli i naredi.

SUDAC:

Ti si, Davide, budala, i nisi budala.

DAVID:

Vala ti na takoj riječi kô starijem i učevnijem!

SUDAC:

Što si vodio ovog lopova pred sud? Što ga nisi odma na njivi ubio?

DAVID:

Kako sam budalast, more biti da bi i to učinio, da ne znam današnjeg reda i zakona. Ama, šta bi ti, glavati gospodine, duljio, otezô i natezô: znam zakon, pa neću preko zakona. Neću preko zakona, pa ubi me!... Neke godine dok još nijesam bio

[1] borme, zaista.

svještio[1] vašeg zakona, ubio sam u toj istoj njivici jednog jazavca. Biće valjda brat ovog lopova. Uhvati me carski šumar i oglobi s pet vorinti. Kad metnu pare u džep, oštro mi zaprijeti: »Ne smiješ to više činiti, jer j iazavca današnji zakon brani.« E, kad ga brani, nek mu i sudi, kad štetu počini!... Samo imam ono nešto krezube babetine i tu njivicu kuruza što sam imô, pa mi ovaj lopov satra i sa zemljom sravni. Osušili se jadni kuruzi, pa kad prodjem pokraj njivice, obuzme me tuga i žalost. O, kako tužno šušte čemerni slomljeni kuruzi! Rekô bi čovjek, da uzdišu za osvetom i pravdom... Samo [plače], samo sam tu njivicu kuruza imô, pa...

PISARČIĆ (zajedljivo):

A kako ti se zove njivica? To treba slavni sud da zna.

DAVID (tare suze):

Čudnovato se, dijete, zove njivica. Zove se: Ni Davidova, ni carska, ni spaiska.[2] Tako joj je ime i tako je, čini mi se, i vogje[3] u sudu zapisato.

SUDAC (smije se):

U tebe, Davide, sve to nekako zapetljato. Kako se to zove njivica: Ni Davidova, ni carska, ni spajska? Kako to?

DAVID:

E, lako, gospodini moji. Sve ću vam kazati po redu i zakonu. Ta je njivica krčevina. Ja

[1] vješt biti; [2] spahinska; [3] ovdje.

sam je iskrčio, pa velim: moja je. Oko te je njive carska šuma. Na kraj njivice, upravo kad se podje dolje Markanovom Točku, stoji dirjek, uboden u zemlju. s one dvije kô kantarske luke »C. Š.«. To vele kô piše carska šuma! Bože moj, Bože, čudne ljepote u vašeg cara! Bože, moj, Bože, svakóm li se danas odaje čest: carska šuma. Za turskog suda: svačija, ničija šuma, a danas carska šuma. Pa kažem vam, oko te je njivice carska šuma, te gruntovnik veli: »Istina, Davide, ti si je iskrčio, ali to je carska šuma. Pošto si iskrčio carsku šumu, ostala je carska zemlja. Šuma je carska, pa i zemlja mora biti carska.« Sad dolazi spaija: »Lažeš, Vlaše! Nisi je iskrčio, već je to, bivakarce,[1] od davnina ziratna[2] zemlja, a svaki komadić ziratne zemlje moj je!« Na čijoj je strani práva, ne znam. Samo znam, da zato svijet tu njivicu zove: Ni Davidova, ni carska, ni spaiska. A ja bi rekô da svijet u jednu ruku ima i pravo, jer ta njivica, kako ste čuli, nije ni moja, ni carska, ni spaiska, već ovog prokletog lopova i brezakonika. Dok se mi vamo svadjamo i prepiremo čija je, a on se poistija sladi i deblja, štono vele, ko šokački pratar.[3] Zato vas molim i preklinjem da ga što teže osudite. Meni je ovaj slavni sud mlogo dobra učinio. Od mloge me je bijede i nevolje oslobodio...

[1] uistinu; [2] zirzat je neka vrst nameta, što ga posjednik plaća državi do stanovitog vremena; [3] katolički fratar.

SUDAC:

Baš od mnoge te nevolje oslobodio? Kako to?

DAVID:

Da, da, od mloge me je bijede i napasti oslobodio. Sve ću vam, gospodini moji, kazati po redu i zakonu. Imô sam sina. Snažno, mlado i vitko momče kô jela. Nije bio ni malo na me nalik. Bacio se bio na gjeda, moga oca, što je u pošljednjoj buni u Crnim Potocima poginô. Snažno i vitko momče, ali naopako i zločesto da Bog milostivi sačuva! Uzeše ga u vojsku, poslaše u Grac i ja dánu dušom. Lani, oko Časni Veriga, donese mi knez crnu knjigu i tri vorinta: »Davide, umro ti sin, pa ti carstvo šalje tri vorinta. To ti je nagrada.« O, dobre carevine, krst joj ljubim! Lijepo ja jauknu od radosti, a žena i djeca zaplakaše. Brate kneže, vrati ti ta tri vorinta carevini. Pravo će biti i Bogu i ljudma, da to carina uzme sebi kô, rećemo kaz'ti, neku nagradu, jer ona je mene od napasti oslobodila.« — Onda sam imô jednu kravu, dobru, dobru debelu kravu. Od usta sam svoji otkidô pa sam njoj davô. Kažem vam, dobra, debela krava, ali zijančarasta[1] da Bog zakloni! Preskočiti preko plota i ograde kud zanese! Satra mi svake godine ljetinu. Doču to nekako slavni sud. Eto ti jednog dana onog šikucije[2] što kupi miriju[3] i porez: »Davide, veli, dočuo sud da te

[1] koja pravi kvar; [2] egzekucija, ovrha; [3] danak, namet.

snašla bijeda, pa me je poslô, da... Kako bi bilo da mi tu nesretnu kravu preteslimimo[1] carevini, pa nek se ona tamo š njom muči i devera?«[2] »Vala, velim ja, carevini, koja se toliko za me brine! Vodi brate, vodi odma!« — Onda sam imô četiri koze. Za turskog suda mirne kô ovčice, a kad zastupi ukopacija,[3] ošjetiše i one slobodu, Bog i' ubio, pa se ne daju snositi! Počne i' ona moja krezuba babetina musti, a pošljednja nogom u kabô, pa prolije vareniku.[4] Doču jope nekako carevina. Eto ti šikucije. »Pomozi Bog, Davide! Zdravo? Mirno?« »Dobro, vala Bogu, kako si ti?« Tuj se upitasmo za zdravlje, dok šikucija poče: »Tebe, Davide, zar jope snašla napast: nemirne ti koze, pa prolijevaju vareniku? Kako bi bilo da i' predamo poreznom uredu, pa nek se on š njima muči?« »O, da dobre carevine, milostivi Bože!« zaneso se ja i lijepo jauknu od nekakve silne miline, a žena i djeca od velike radosti zajecaše.« »Goni, brate, ljubim ti stope tvoje, goni!« I, Boga mi, čojek — vala mu, vala i njemu i premilostivoj carevini! — oćera nesretnice i oprosti me napasti. — Od svega mala[5] i imaća ostade mi još jedan prasac, dobar, debô prasac, ali zijanćarast i nesreća jedna! Potra kuruze, pojede tikve i mirsirače,[6] sve pojede i poždera, da oprostite, kô kakav šikucija. Napravim mu jarmac[7] i met-

---

[1] prepisati nekomu; [2] prebijati se; [3] okupacija, zaprema; [4] kuhano (vareno) mlijeko; [5] zaliha; [6] bundeva; [7] mali jaram.

nem vako kô sad tebi (sklapa ruke i pokazuje na pisarčiću), ne budi primijenjeno, oko vrata, ali ne pomaže. Skočio svijet na me kô na bijelu vranu: »Tvoj prasac, Davide, upropasti i tebe i nas!« Od usta do usta, dok i carevina ne doču. Eto ti šikucije: »E, baš si, veli, Davide, baksus! Ni u čem ti se neda!« »Dosta, brate! Znam!« viknu ja, pa ga zagrli i poljubi. »Dosta! Goni! Vala ti, vala i tebi i premilostivoj carevini, koja se ona za me toliko brine? Vala vam gje čuli i ne čuli?«

PISARČIĆ

Ne znate vi gospodine, još ovih bosanskih seljaka. Danas ovaj David hvali i uznosi carevinu do neba, a sjutra bi se, onako sakat, digâ u bunu i pošâ protiv ovog slavnog suda. Znamo se, Davide, znamo. Svi ste vi jednaki.

DAVID (unosi se pisarčiću u oči):

Ko?! Ko, bolan? Zar da se ja dignem u bunu?! Drago moje dijete, vidim pametan si i učevan si, ali nemoj me, tako ti carskog kruva, musaveditì[1] i bijediti kod ovog carskog suda! Zar da se ja dignem u bunu? Bolan, bolan, ja bi glavu svoju položio za 'vaj sud!... Nego preklinjem te, glavati gospodine, da ovog lopova što teže osudiš. Svega me upropastio. Skini mi ga s vrata, tako ti carske službe! Nas je seljake, kažem vam, ovaj slavni sud od mlogo čega oslobodio. Ne riču nam više sa plandišta zadrigali[2] bakovi

---

[1] crniti, blijediti; [2] nabuhnuo.

niti nam bodu čeljadi; ne taru nam više silne volovanice[1] plotova i ušjeva kô u ono staro, blentavo, tursko vrijeme. Danas ne mereš vigjeti u svijeta žirovne i bakovite sermije.[2] Što nam je slavni sud ostavio, to je mirno, ćudevno, pametno; istina malo mršavo i slabo, ali za nas, blentave Bošnjake, i nije drugo!...

PISARČIĆ:

E, ta ti je, Davide, na mjestu.

DAVID:

Svaka je moja, dijete, na mjestu, svaka! Nemoj misliti da nije. Nego, kažite vi meni, oćete li već početi ovog brezakonika osugjivati ili nećete, da znam na čemu sam?

SUDAC:

Ti si, Štrbac, prava pravcata budala. Jazavca osudjivati! Ti si lud, božji čovječe!

DAVID (kao uvrijedjen, ljutito):

Nemoj ti, gospodine, tako! Dok jadni težak svješti vaš red i zakon, a vi odma: ti si lud ti si budala...

SUDAC:

Ti to, Davide, pokazuješ rukom na me? Pazi-de se!...

DAVID (nastavlja mirno):

Da sam ja sud, ja bi bio u ludoj kući, a ne bi se danas razgovarô s carskim ljudima. Ama,

---

[1] čopor volova; [2] imetak u svinjama (žirovni) i bikovima (bakovni).

zar nije tako? Nego vi njega osudite. Ako ga ne osudite, skočiću u Vrbas, jer ženi ne smijem na oči.

SUDAC:

Zar ti je tako žena naopaka?

DAVID:

E, moj gospodine, ne dô ti Bog š njom živiti! Ništa ti nema gore, glavati gospodine, nego kad se udovica raspali, da Bog milostivi sačuva! Kadra ti je i jednu, štono vele, carevinu zadrmati. Ama, ne znam, glavati i velevlažni gospodine, koji me gjavo natenta, da se udovicom oženim. I najposlije doći će mi glave.

PISARČIĆ:

Zar si udovicu oženio?

DAVID:

Kako reče?

PISARČIĆ:

Zar si udovicu oženio, pitam te?

DAVID:

Tako ti mladosti, dijete, ne upleći se u razgovor kad ništa neznaš. »Zar si udovicu oženio?!...«

SUDAC:

Vas se dvojica ne razumijete. Mene ćeš ti bolje razumjeti. Je li te ta tvoja žena, na ime sadašnja, oženila kao udovica ili kao djevojka? Valjda sad razumiješ?

DAVID (začudjeno):

Ama, gospodine, nemoj ti barem biti budala! Kako će mene moja rodjena žena oženiti?![1]

PISARČIĆ (napreže se ozbiljno da razjasni Davidu):

Je li ta tvoja žena, na ime koju sad imaš, je li, pitamo te, bila prije oženita?

DAVID:

Žena oženita! (Krsti se začudjeno i hoda po

Žena oženita! Ama zar se u vašoj zemlji žene žène?

SUDAC (dugo razmišlja):

Koliko je stara ta tvoja žena?

DAVID:

Pa ima jedno 30 godina s jedne strane a...,

PISARČIĆ:

No, mlada je još.

DAVID:

Dabogme, da je mlada. Još joj prednji zubi nijesu padali.

PISARČIĆ:

Pa dobro, kad je tako mlada, onda si je morâ djevojkom oženiti.

DAVID (uprepastio se od čuda):

Ama, šta je tebi? Kako ću ja ženu djevojkom oženiti? Šta bi to onda bilo? Boga mi, dijete,

---

[1] Oženiti muškarca znači u narodu: naći mu ženu, a žena se udaje za nekoga.

ja bi rekô da ti nijesi sastavio oko lijeske... Što ću ja ženi djevojku dovoditi!...

SUDAC (trže se):

A, sad znam! Jesi li je doveo kao udovicu ili kao curu?

DAVID:

E, sad i ja znam! — dovô sam je kô udovicu. Tri puta se udavala. Ja sam je čak iz treće ruke dobio. (Svi se smiju. Sudac nešto bilježi.) Pa kažem ti, glavati gospodine, napâka je, zločesta, čandrljiva,[1] a, nema vajde kriti, od popovske je loze, pa je i pametna i zorli[2] učevna žena. Kad počne nekakve carske paligrape nabrajati, meni stane pamet. Ali ljuta je da Bog milostivi sačuva!

SUDAC:

Što se ne potužiš parohu, pa nek je izgrdi?

DAVID:

Kome reče, da se potužim?

SUDAC:

Parohu dotičnom.

DAVID:

Šta je sad jope paroh?

PISARČIĆ:

Pop, pop, Davide.

---

[1] čangrizav; [2] jako, baš.

DAVID:

A, pop! Žalio sam se dva, tri puta, pa pop veli: »Davide, kaže, pošto nije vjenčana, ne spada pod crkvenjske paligrape. Tuži je, veli, sudu. Naći će se valjda i za nju koji paligrap, jer ovaj njihov car ima za svašto zakon.«

SUDAC:

A što je nisi vjenčao?

DAVID:

Ište pop mlogo za vjenčanje.

SUDAC:

Koliko?

DAVID:

Ište, bolan, četrdeset vorinti, a sva ona moja krezubača u temelj ne valja pet vorinti.

SUDAC:

E, kad je tako ljuta, a nije vjenčana, otjeraj je. Slobodno je moreš otjerati, Davide.

DAVID:

Davno bi ja to učinio, ali mi se ne da. Žao mi je. Nešto bi ti kazô, ama me je sramota...

SUDAC:

Ništa se ti ne stidi.

DAVID:

Ti kažeš, da je oćeram. Kako ću je oćerati, kad mi je, da oprostiš, slatka i draga, Bog je ne ubio! Čuješ, glavati i velevlažni gospodine, nevjenčana je, prošćeš, žena i slagja i draža

od vjenčane. E, to sam ja nako svještio u svojoj glavi, štono vi velite, proštudijerô. Nema vajde kriti, draga mi je i slatka, ali neki put ražljuti se, pa oće da me udavi. Da mi lanjske godine, o Lučin-danu, ne dade svjèt jedan carski oružnik gore na Kadinoj Vodi, ne bi se ja danas s vami razgovarô, već bi trunô u ledenom grobu. Napuni mi čojek lulu duvana — vala mu! — pa će na polasku: »Davide, veli, pametan si i bistar domaćin...

PISARČIĆ (zajedljivo se osmjehujući):

E, baš si bistar i pametan.

DAVID:

Dijete, molim te, kô što se Bog i stariji mole, ne prekidaj me u riječi! Ne prekidaj me u riječi, tako ti carskoga kruva!... »Pametan si, veli, i bistar domaćin, ali ću ti jope dati jedan svjèt. Kad ti god, kaže, dodje do gustog, bilo kod ljudi, bilo na sudu, gdje bilo, veli, da bilo, ti samo podvikni nako od srca: Živila naša premilostiva Zemljana Vlada! Nemaj brige, sve će na dobro okrenuti.« Poče me žena jednom tući. Uvati me za grlo da me udavi. Sjeti se ja svjèta: »Živila naša premilostiva Zemljana Vlada! Ostavi, ženo, Bog te ubio. Živila naša premilostiva Zemljana Vlada! Ostavi, ženo, Ristos[1] te ubio. Živila, prodera se iz svega grla, naša premilostiva Zemljana Vlada u Sarajevu!« Ona sve

[1] Hristos.

poblijedi, ruke joj obamriješe i ja se spaso. A da ne bi svjèta, odo ti ja pod crnu zemlju. Jutros mi je zaprijetila: »Ako mi, veli, ne doneseš od suda napismeno, da su toga jolpaza[1] osudili na vješala ili u Zenicu, ne idi mi na oči živ!« Pa sad vas molim i preklinjem da ga što teže osudite...

SUDAC:

Ja ovom čovjeku ne znam ništa!

DAVID:

Što, gospodine, što sam ja skrivio našoj premilostivoj Zemljanoj Vladi i slavnom sudu, pa da im je draži ovaj brezakonik i odmetnik od mene? On ne priznaje ni suda, ni zakona ni paligrapa, pa jope mu sud, vidim, ide na ruku. Kakva je to pravda?! Nemojte, gospodini moji, gledati što sam ja čojek siroma seljak, već sudite po pravdi i zakonu. Mi smo seljaci s ovim sudom do sad zadovoljni bili, pa bi željeli i od sad. Ne dižemo se, ne bunimo se, ne tražimo od Zemljane vlade nikakve práve kô gazde...

SUDAC:

A kakvu právu traže gazde?

DAVID:

Nešto sam načuknô neki dan dolje u čaršiji,[2] da ove naše gazde...

PISARČIĆ (pakosno):

A, šta znaju te vaše gazde!

---

[1] lopov; [2] tržište.

DAVID (ljutito):

Dijete, očnjeg ti vida i carskog kruva,[1] ne prekidaj me u riječi! Ama, šta je tebi danas?! »A, šta znaju te vaše gazde!« A šta ti znaš, vuzle[2] jedno vuzlasto, osim tog carskog čina na tebi?! Zelen si, dijete kô zelena grana u gori zelenoj.

PISARČIĆ

Glupi su oni, Davide, kâ gluvo doba. Ne znaju oni ništa, ama baš ništa ne znaju!

DAVID (još ljući, pakosniji):

Baš ništa ne znaju! A ko ono zna, vuzle jedno vuzlasto, osim tog carskog čina na tebi, napraviti od aršina[3] aršin i pô, od oke[4] pôke,[5] a od pôke oku — kako kad, a?!! E, dede sad kaži, nemoj vrdati![6] E, moj sinko! Zelen si zelen ko zelena grana u gori zelenoj.

PISARČIĆ (zacrvenio se):

Ja sam kontâ[7] nešto drugo, a i ta ti je na mjestu.

DAVID:

Svaka je moja, dijete, na mjestu, svaka. Nemoj misliti da nije.

SUDAC (hoda po sobi, trlja ruku o ruku smijući se):

Šta si ti to, Davide, načuknuo dolje u čaršiji? Kakvu právu traže gazde?

---

[1] služba; [2] zvekan; [3] rif, lakat; [4] kilogram i četvrt; [5] po oke; [6] šarati, ševrdati; [7] računati, misliti.

DAVID:

Znate vi to bolje nego ja. Vidim ja vi kô ćerate šegu[1] sa mnom!

SUDAC:

Ne znamo, vjere mi, Davide.

DAVID:

Baš ne znate? Ne mere biti da ne znate?

SUDAC:

Ne znamo, ne znamo.

DAVID:

Ama, kako to da ne znate? E, oćete li osuditi ovog jolpaza, pa ću vam kazati? Kazô ja vami ne kazô, vi njega po zakonu morate osuditi.

SUDAC:

Hoćemo, osudićemo ga. Samo nam kaži sve što si načuknuo...

DAVID:

Izvoli, gospodine, da šjednem? Baš sam se mlogo umorio. Izvoli, gospodine?

SUDAC:

Izvolim, izvolim, Davide. Sjedi, pa nam kaži kakvu právu traže gazde.

DAVID (sjeda):

Čudnovatu právu, glavati gospodine, traže gazde. Ne znam ti ni kazati. To ti je ne-

---

[1] rugati se.

kakva varica,[1] nešto šareno, nešto budi Bog s nami! Traže od Zemljane Vlade da nam izvoli da se više ne zovemo samo Srbovi kô od Kosova, već srpski, prekoslavni, školski, crkvenjski, školski i ato-no-to.... Ovu pošljednju riječ ne mogu izgovoriti, pa ubi me! ... Eto, taki Srbovi da budemo. To oni traže, čujem dolje u čaršiji, već puni šest godina, pa ne mogu da nadju.

PISARČIĆ

Pomrćina, Davide, pomrčina, pa ne vide od očiju.

DAVID:

More i to biti... Neki me dan, baš će biti u prošli pazar, pita gazda Gliša: »Priznaješ li ti, Davide, da si srpski, prekoslavni, školski, crkvenjski i ato-no-to.« O, teške riječi, krst joj ljubim! Prije bi slomio jezik nego što bi je izgovorio... »Jesi ti, Davide, taki Srb?« »Šta je to, gazda? Kakva je to sad nova vjera nastala? Da vi nas, gazde, ne ćete porimiti?[2] Nije vam vjerovati, gazde ste. Ja sam Srb, a taki Srb Bože sačuvaj i zakloni!« On se ražljuti, pa podvrisnu: »To je naša, gazdinska práva što tražimo od Zemljane Vlade! I ko taki Srbin nije — nije ni Srbin, već Švabo, Šokac, špijun, izdajnik!« »Ja sam bogme, velim, gazda mislio, da vi tražite, da carevina ukine ovu prokletu tre-

---

[1] kad se vari grah i kukuruz zajedno; [2] učiniti rimo-katolicima, pokatoličiti.

ćinu i desetinu, a vi počeli nekakve budalaštine zbijati.

SUDAC:

Pa ti kažeš, Davide, da ste vi seljaci zadovoljni?

DAVID:

O, mi smo zadovoljni! Pritisnulo nas dobro sa sviju strana; od nekakve silne smo se miline umrtvili, pa jedva dišemo... Ali mi je vrlo teško, što mi gazde kažu da nijesam Srb. Ja nijesam Srb!

(staje sa stolice i živo sijeva i strijelja očima suca.)

Pogledaj me, gospodine, dobro me sad pogledaj: mjerio sam se na dva carska kantara,[1] na turskom kantaru i na kantaru ovog vašeg cara, pa ni dram manje ni dram više od dvadeset i pet oka! A kad se Srb u meni napiri i nadme, nema tog carskog kantara na 'vom svijetu, koji bi me mogô izmjeriti!!!

SUDAC (u sebi):

Ovo je čudnovat stvor.

DAVID:

Tako je to kod mene sve teško, olovno, čvrsto... Još sam ja nešto načukno. Gazda Gliša kaže da sam izdajnik, e pa kad sam izdajnik, ja ću i to izdati.

---

[1] vaga.

SUDAC:

Šta je to, Davide? De-de nam kaži.

DAVID (uzteže se):

Boga mi, ne smijem. Ne smijem, gospodine, ubiće me gazde.

SUDAC (živo oblijeće oko njega):

Kaži, ne boj se, ništa.

PISARČIĆ:

Kaži, Davide, kaži, ne boj se, kad ti gospodin sudac...

DAVID:

Krsnog mi imena, ne smijem. Ne smijem, ljudi. Još vi ne znate što su naše gazde. Pametni ste, učevni ste, da se dalje ne more, ali...

SUDAC (još življe):

Kaži, ne boj se ništa!

DAVID:

Ama, kazaću, pa nek ide glave!... Ima li u vas škola, što se zove terezijanska?

SUDAC (govori s pisarčićem njemački):

DAVID (skoči sa stolice kao oparen, stade izmedju njih i poče mahati kažiprstom):

Niks, Niks! Niks, ništa to ne priznajem! To se meni o glavi radi! A, niks!

SUDAC (umiruje ga):

Ne boj se ništa. Nešto sam zaboravio, pa pitam gospodina... Ima, Davide, ima taka škola u nas.

DAVID:

Pa baš ima u vas taka škola terezijanska što se zove?

SUDAC:

Ima, ima.

DAVID:

U toj se školi vašoj, terezijanska što se rekne, uče barunski, grovovski, a jedan mi gazda reče da se tuj i carski sinovi uče!

SUDAC (u sebi):

Šta će ovo sad da bude?... Istina je to sve Davide, pa šta onda?

DAVID:

A znate li vi čiji se sinovi još u toj vašoj školi, terezijanska, što joj se veli, uče?

SUDAC:

Ne znamo.

DAVID:

Ne mere biti da ne znate? Kako vi to ne bi znali? Ja sam, bolan, načuknô dolje u čaršiji, da se u toj školi uče djeca najvjerniji službenika vašega cara, koja će poslije, kad odrastu upravljati i drmati cijelom vašom carevinom A u toj istoj školi, možda pod tudjim imenom uče se sinovi najduplijeg[1] gazde u cijeloj Bosni i Ercegovini.

---

[1] dvostruk, silan, moćan.

SUDAC:

Dobro je to, Davide, za našu carevinu.

DAVID:

E, moj gospodine, ja sam mislio, da si ti pametniji i vjerniji svom caru. Zar ti ne znaš, bolan, da se njiov otac digô protiv carevine, ali s vrlo malo mozga u bašuni.[1] Pametan je, istina, toliko da zna od oke napraviti pôke, ali to je malo, vrlo malo, kažu gazde. Zato je sinove i poslô, kod toliki naši škola, za tu vašu školu, terezijanska što se zove, pa kad ta djeca, majčin sine, poprime vašu učevinu, povataju vaše planove, spise i protokure, pa se onda vrate u očeve dvore, teško vami! Ode Bosna, ode vala, kô da je nijeste nikad ni imali! Tako će biti, kunem vam se Bogom živim, i moje vam suze neće pomoći! Bolan, bolan, ja bi krvi svoje utočio ovom sudu i našoj premilostivoj Zemljanoj Vladi, pa zato vam ovo i kažem. Nego, vi odma, ovog časa, udarte tèl[2] na carstvo, da se ta djeca odstrane iz te vaše škole, terezijanska što joj se veli.

SUDAC:

Ja ovog čovjeka ne razumijem.

PISARČIĆ:

Ja bi rekâ, gospodin sudac, da je on bena?

DAVID (gleda ga prezrivo)

A ja bi jope reka, da on nije bena! Kako ti, bolan, moreš reći da sam ja bena? Ja za

---

[1] glava, tikva; [2] telegraf.

tebe nijesam nikad čuo niti sam te do danas svojim očima vidio, pa jope znam kako ti je ime. Oćeš da se okladimo; o glavu da se okladimo?

SUDAC:

Vi ste, gospodine, juče došli ovamo?

PISARČIĆ:

Da, juče sam došâ.

SUDAC:

Nikad niste vidjeli ovog čovjeka, niti on pak vas?

PISARČIĆ:

Nikad! Nikad ga nisam vidio, a ni on mene.

SUDAC:

E, Davide, kako je ime gospodinu? Ako pogodiš, odma ćemo jazavca osuditi, ako ne pogodiš, gubi se!

DAVID:

Pogodio ja, ne pogodio, vi ovog lopova po zakonu morate osuditi. Ja samo hoću da kažem ovom djetetu, da nijesam ni bena ni budala.

SUDAC:

E, dobro je, Davide; pristajem i na to. Samo ti kažem, ako pogodiš kako je gospodinu ime, teže ću toga lopova osuditi. Dakle, kako je ime gospodinu?

DAVID (ustade, ustače kapu, opet je skide i pruži ruku pisarčiću):

Zdravo mirno, gospodin Dane, ili...

SUDAC (iznenadjen):

Sakrament! Pogodi!

PISARČIĆ:

A vrag mu babi, pogodi!

DAVID (ponosito i malo zajedljivo):

Boga mi, i pogodi!

SUDAC:

E, ovaj mi je čovjek potpuno zagonetan! Ama, otkud ti znaš, da je gospodinu ime Dane? To ti je morao neko kazati, ili si od nekog čuo?

DAVID:

Mlogo sam ja, gospodini moji, svijeta prošô, iz mlogo vuruna[1] kruva io, sa mlogo vrela vode se napio. Odajući po svijetu i narodu, na svašta sam pazio i ovo sam uverčio[2]: Podješ li dolje kroz Lijevče, ispod Banje Luke, svakom je gotovo drugom čojeku ime Gjetoje ili Nedo. Podješ li gore Glamoču, pa sretneš čojeka, viči: »Pomozi Bog, Sȁva!« Gore ti je sve goli Sȁva. Nanese li te put tamo vrletnoj i kamenitoj Lici, skidaj kapu i viči: »Dobar dan, Dane!«, ili »Dobar dan, Mane!«. Nećeš pogriješiti. Po govoru vidim da je ovo dijete iz Like, pa eto otkud znam, kako mu je ime.

---

[1] furuna, peć; [2] iznaći (nakon dugog razmišljanja).

PISARČIĆ:

A, vrag ga odnio, tako je! Mom je bratu, što je u žandarima, ime Mane, a u samom našem mjestu ima pet, šest Dana i Mana.

SUDAC:

Pa ti, Davide, nisi, kako vidim budala?

DAVID:

Ko kaže da sam budala?

SUDAC:

Ne kaže niko, nego... Kako ti možeš, božji čovječe, tužiti jazavca ?

DAVID:

A kako ti mene jope moreš tako pitati? Zar ti misliš, bolan, da ja ne znam da ovaj vaš car ima za svašto zakon? Znam ja to, znam; dobro ja to znam. Nemoj misliti da ne znam!

SUDAC:

Ama, eto, Davide, da rečemo da ima zakon i za jazavce, opet je to nekako nezgodno. Bistar si i pametan čovjek, promisli se... Ti znaš kad sud nekog osudjuje treba da zna koliko je star, je li oženjen, ima li djece, kako govori, koje je vjere. Sve je to potrebno sudu. Eto, koje je vjere taj tvoj nesretnik?

DAVID:

Nikakve! Da je ikakve vjere, ne bi dirô u moju sirotinju.

SUDAC (smijulji se):

Je li oženjen?

DAVID:

Jest, oženjen je.

SUDAC:

Po čem znaš?

DAVID:

Znam vamo po nečem. To ne treba slavni sud da zna. Sramotno je vodje i pomisliti, a kamo li izreći. Oženjen je, oženjen!

SUDAC:

Ima li djece, vrag ga odnio, kad je oženjen?

DAVID:

Ima. O, da mu vidiš djece i vamilije! Puna i' dolina više one moje jadne i jedine njivice što se zove: Ni Davidova, ni carska, ni spaiska.

SUDAC:

Kako govori, Davide, taj lopov; kojim jezikom?

DAVID:

To ti, glavati gospodine, nako posigurno ne umijem kazati. Brkljači[1] kô i ti i ovo dijete kad ste se nešto malo prije dogovarali. Zabrkljači-de, gospodine, malo na njeg, da vidim oće li...

SUDAC (smije se, govori nešto i udara jazavca po njušci).

---

[1] brundati, brbljati (u bradu, ispod brka).

DAVID:

Vidi, gospodine, vidi kako diže njušku, kako te razumije! Vidi kurvina sina, kako se ko gjoja[1] ražalostio. Ne pretvaraj se, lopove jedan! I ako govoriš gospodinovim jezikom, to ti neće pomoći. Slobodno, nemoj se pretvarati.

SUDAC:

Kad je rodjen, koliko je star ovaj tvoj lopov, Davide?

DAVID:

Nije on ni star. Mlad je on još.

SUDAC:

Ne pitam te to, već bi rad znati koliko mu je godina. I to mi je potrebno.

DAVID:

A koliko ima godina, otkad ste vi došli u Bosnu?

SUDAC:

Pa ima tako dvadeset i tri, i četiri godine.

DAVID:

O, mlogo, po Bogu brate! Zbilja, kad ćete vi već... E, toliko je godina, otprilike, i ovom lopovu, šjeme mu se zatrlo!

SUDAC:

Kako ti to znaš?

---

[1] kao tobože.

DAVID:

Znam vamo po nečem. Piši ti slobodno, toliko mu je.

SUDAC:

»Piši ti slobodno, toliko mu je!« Ti to meni kao da zapovijedaš, a? Uhvatili smo te, Davide! Ne znaš!

DAVID:

Ama, piši, gospodine, kad ti kažem, toliko mu je.

SUDAC:

Ali nije to tako! Moraš kazati, po čem to znaš.

DAVID:

E, kad oćeš da kažem, kazaću ti: dira u tudju sirotinju, pa ja mislim, da je baš za vašeg zemana rodjen. Eto po čem znam.

SUDAC:

Kako, kako?

DAVID:

Sve polako . . . . Oprosti, gospodine, pomeo sam se. Oprosti, gospodine, molimo te, zbunio sam se, pa ne znam ni šta govorim. Kadgodj udjem u slavni sud, čini mi se da me iz sviju ćoškova bodu u oči one nesretne, paligrapske kuke. Žena me je, Bog je ubio, ustrašila, ona moja krezuba babetina!

PISARČIĆ:

Ja bi rekâ, gospodin sudac, da se ovaj čovjek pretvara?

DAVID (u sebi):

E, moj sinko, zar si ti to sad vidio?... Ne griješi, dijete, duše. Ne bijedi me kod slavnog suda!... Eto, gospodine, kazô sam sve što si me pitô. Sad morete toga lopova po zakonu osuditi.

SUDAC:

A ime?

DAVID:

Ime mu je Jolpaz Davidov. Tako ga svijet zove, a tako će mu i slavni sud pozovke pisati, ako ga danas ne osudite na vješala. Selo mu se zove Melina, kotar Banja Luka, okružlje Banja Luka, a zemlja, mislim, glavati gospodine, da će i njemu biti Bosna? Kućna mu je lumera, kaže knez, one dvije kantarske kuke »C. Š.«

SUDAC (ustade):

Davide, čuj sad! Zakon osugjuje...

DAVID:

A kamo ono: U Ime Njegovo? A, ne, gospodine! To ništa ne pripoznajem? Ja se držim reda i zakona! Da sam ćio raditi preko zakona, ja bi njega sâm u šumi ubio. Znam zakon, pa preko zakona ne dam ni svom rogjenom ocu!... Vi njega morete, ako zakon dopušta, i u svilu i kadivu obući, pa ga onda

puštiti nek se šeće po čaršiji, ne budi primijenjeno, kô kakav prijestolnik. Nećete li po redu i zakonu, ima u ovoj zemlji i Okružni Sud, ima naša premilostiva Zemljana Vlada, a ovaj isti David s ovom istom svojom blentavom[1] glavom i s ovim istim lopovom, mogô bi jednog jutra i u Beču osvanuti. Nemojte vi misliti, šta mislite! Ako ne čujem ono: U ime Njegovo, odma idem na Okružni sud.

SUDAC:

Pa eto, Davide, u ime njegovo zakon osudjuje Jolpaza Davidova na dvadeset...

DAVID (pretrže ga):

Molimo te, glavati gospodine, kô što se Bog i stariji mole, drž' se samo reda i zakona! Nije tako, već vako: Slavni sud u Ime Njegovo osugjuje Jolpaza Davidova iz sela Meline, kotara Banja Luke, okružlje Banje Luke, zemlje... (Okreće se pisarčiću:)
Šta bi ti rekô, dijete, je li i njemu zemlja Bosna, ili je s vami došô uz ovu pošljednju bunu?

PISARČIĆ:

Iz Bosne je on, Davide.

DAVID:

Ako nije došô iz vaše zemlje, okotio se vogje za vašeg zemana[2] pa jope je svejedno. Dede gospodine, nastavi, da čujemo!

[1] blesast; [2] doba.

SUDAC:

Slavni sud u ime njegovo osugjuje Jolpaza Davidova, stara dvadeset i dvije godine...

DAVID:

E, vala vi za to! Sad vidim da si čojek od reda i zakona. Ja sam zaboravio malo prije kazati koliko mu je godina. Čojek nek ide po redu i zakonu, pa da je crni ciganin, on ti je odma kod mene dobar. E, vala ti za to! De-de, gospodine, dalje.

SUDAC:

Slavni sud u ime njegovo osugjuje Jolpaza Davidova, stara dvadeset i dvije godine, oženjena...

DAVID:

I zato ti vala. I to sam zaboravio kazati. Oženjen je, kosti mu u Zenici sagnjile! Ama ne znam što se i uplećem u poslove slavnog suda? Ja znam tužiti, ali ne znam suditi. Nije me Bog za to stvorio, pa et! De-de, gospodine, da čujemo.

SUDAC:

Slavni sud u ime njegovo osugjuje Jolpaza Davidova, stara dvadeset i dvije godine, oženjena, iz sela Meline, kotara Banje Luke, okružja Banje Luke, zemlje Bosne, a kućne numere one kao dvije kantarske kuke »C Š«, na dvadeset godina teške tamnice u Zenici...

DAVID (skače od radosti i udara jazavca po njušci):

O-o, jazo! Čuj-de, jazo! Oćeš još malo kuruzâ, jazo? Jazo! Jazo, bolan, što ne govoriš?! Jadna li ti i prežalosna majka tvoja! Ima, ima i za tebe zakona u 'voj zemlji; nemoj misliti da nema!

SUDAC (nastavlja):

Isti je Jolpaz Davidov upropastio Davidu Štrbcu čitavu njivu kuruza...

DAVID:

... koja se zove: Ni Davidova, ni carska, ni spaiska. Samo, molimo, po redu i zakonu!

SUDAC:

... koja se zove: Ni Davidova, ni carska, ni spaiska, na osnovu čega je gornja osuda i izrečena. Jesi li sad zadovoljan, Davide?

DAVID:

Vala slavnom sudu! Ja sam zadovoljan osudom. Samo još ovo, nako ispred mene, dodaj: David Štrbac iz sela Meline, kotara Banje Luke, okružja Banje Luke, zemlje Bosne, a kućne lumere četrdeset sedme, zahvaljuje se carevini, našoj premilostivoj Zemljanoj Vladi i slavnom sudu, što su ga od svega oslobodili i, što no vele, kô prst ogolili. Vala im, gje čuli i ne čuli! To ti dodaj, nako ispred mene, a u ime moje... A sad vas pitam po redu i zakonu, ko će meni štetu platiti što je ovaj lopov počinio? Iz carske je šume, pa ja mlim...

SUDAC (smijulji se i pruža mu malo novaca):

Evo ti, Davide, za štetu, a ovaj će lopov sjutra u Zenicu

DAVID:

Jeli to iz carske kase? Da to nije kakva milostinja, kad je tako malo? Ako je milostinja, ne primam!

SUDAC (daje mu još):

Nije milostinja. Novci su iz carske kase. Plaća ti se šteta.

DAVID (meće novce u kesu):

E, vala carevini, našoj premilostivoj Zemljanoj vladi i slavnom sudu! Bolan, bolan, ja bi krvi svoje, i ako je snažna i otrovna kô zmijski ijed, utočio našoj premilostivoj Zemljanoj vladi...

SUDAC:

Kako, kako?

DAVID:

Sve polako...

SUDAC:

Čovječe, ne razumijem te!

DAVID:

Muka je mene i razumjeti, jer sam ja vrlo ćoškast[1] čojek. Čuo sam gje govore ljudi da su dvori nekakvog čivutskog cara Solomona bili na dvanaest ćoškova, a ja bi se smio svojom djecom zakleti da na meni ima dvadeset i četiri ćoška. Ja nijesam kriv što što me dragi Bog takog stvorio, da u jednom satu dvadeset govora započnem, a ni jednog ne dovršim. Muka, živa muka je mene, glavati gospodine, razumjeti!

[1] uglast.

SUDAC:

Ja te ne razumijem, ali će te razumjeti jedan drugi gospodin. Pričekaj ti, Davide, sad ću se ja vratiti.

DAVID (zabrinuto):

Kud ovo ode glavati gospodin sudac?

PISARČIĆ:

Sad će gospodin doći.

DAVID (u sebi):

Ne sluti ovo na dobro! A u moj sirac.

(Odmahnu rukom i stade se šetati po sudnici i razgledati slike.)

Vidi, dijete, kako se i ja umijem šajcati[1] Na moju dušu, umio bi se šajcati kô i svaki carski službenik. Samo mi je lijeva noga malo kraća od desne, pa se malo gegucam... Čija je ovo štrampa,[2] dijete?

PISARČIĆ:

To je car.

[1] prčiti se; [2] štampa, slika.

DAVID:

Zar ovo vaš car?

PISARČIĆ:

I naš i vaš?

DAVID:

Nije, brate bogme, naš. Jeli ovo tvoj škrljak?

PISARČIĆ:

Jest.

DAVID:

Pa kako će biti moj! E, moje dijete, da je ovo naš car ja bi od radosti zaplako. Naši carevi, štono vele, biše i preminuše. Nego sam načuknô, da mi, Srbovi, imamo jednog kralja i jednog knjaza. Daj mi kaži, tako ti carskog kruva, a vidim pametan si i učevan si: bi li se ikako, ikako mogô od tog našeg kralja i knjaza istesati makar jedan osrednji car, jer smo se mi Srbovi, odavno zaželjeli careva?

PISARČIĆ:

Dobar je vami i naš car.

DAVID (u sebi):

Iz Like si, dijete, ali ne navede na tanak led! ... Ne velim ništa, gospodine. Dobar je. Samo da još ukine trećinu, desetinu i, rećemo kaz'ti, ove globe — nikad boljeg cara!

PISARČIĆ:

Onda bi bio i vaš?

DAVID:

E, to ti posigurno ne umijem kazati, jer se ne more svakom reći: Care Lazo, čestito koljeno! Jok, gospodine, to se svakom ne govori! ... A čija je ono štrampa?

PISARČIĆ:

To je ono što vi, seljaci, zovete Zemljana Vlada.

DAVID:

O, čekaj, ljubim je, da je vidim!

(Penje se na stolicu, nadnosi ruku nad oči i dugo, dugo gleda.)

O, zar ćorava[1] naša Zemljana Vlada, gôd joj njezin!

(Pade sa stolice.)

Zato nama, grdna rano, sve ćoravo i ide u ovoj zemlji!

SUDAC (ulazi sa doktorom):

Što je to?

DAVID (diže se):

Ništa, glavati gospodine ... E, ljudi moji, da sam juče umro, ne bi znao da je naša premilostiva Zemjana Vlada ćorava!

---

[1] Poglavica zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu, njegova preuzvišenost, gospodin baron von Apel izgubio je valjda negdje u ratu jedno oko.

SUDAC:

To je taj seljak što tuži jazavca. Molim vas, gospodine doktore, da ga pregledate. Sad mi se čini budala nad budalama, sad opet vrlo bistar i pametan. Čudnovato i zagonetno stvorenje!

DOKTOR (s neke visine):

Na prvi pogled to bude budala, bloedsiniger Kerl! Cretin!

(Davidu)

Kako se bude zvala?

DAVID:

Čekaj, čoče, da se kô ljudi najprije upitamo za zdravlje, pa onda... Zdravo, mirno, gospodine! Kako si? Kako je gospoja? je l ona zdravo svanula?

DOKTOR:

No, kako ime, kako se bude zvala?

DAVID:

Gospodine doktore, nije puklo već je niklo...

DOKTOR (ljutito):

No, kako se bude zvala?

DAVID:

Ja se bude zvala, ajd kad oćeš tako, Bog te ubio, David Štrbac, selo Melina, kotar Banja Luka, okružje Banja Luka, zemlja Bosna. Kućna mi je lumera 47. Tako me slavni sud piše i tako mi pozovke šalje.

DOKTOR (cereka se):

Taj si uobrazil, da graf je! No, što to jest? To velik ime i titel kako kod jedan graf imala ti?

DAVID:

A ja se držim reda i zakona kô i svaki grov!

DOKTOR:

Imala šena?

DAVID:

O, imala zorli, kabasto učevna žena!

DOKTOR:

Imala deca?

DAVID:

Imala, gospodine dokture, dvoje ženske djece, dvije curice kô dvije zlatne jabučice.

DOKTOR:

No, dva šenska i dva muška deca?

DAVID (polagano):

E, moj zloglavi vrnto i moj blentavi ćućulajkane![1] ... Da, tako je, tako.

DOKTOR:

Što tušila jasavac?

---

[1] ćurlikan, zvekan.

DAVID:

Tužila... izjela čitava njiva kuruza.

DOKTOR:

No, ti budala! Ko tušila jasavac, šivotinja tušila? To ništ drugo več budala! Sa šivotinja, sa jasavac nema sakon!...

DAVID:

A, ima, ima u vašeg cara! To smo vidjeli danas. Nemoj mi kvariti računa!

DOKTOR (gleda ga sa sviju strana, unosi mu se u oči, vadi nekakvu spravu i mjeri mu glavu).

DAVID:

Šta?! Zar se u vas i pamet na gradi mjeri? Zato ste vi tako i pametni!

DOKTOR (šapće):

Ćeteredeset...

DAVID:

Zar ja četrdeset gradi budalast?! O, mlogo po Bogu braćo. Pa koliko ste onda vi?

PISARČIĆ:

Jest, jest, Davide! Četrdeset si gradi budala.

DAVID:

Šuti, vuzle jedno vuzlasto!

(Isprsi se, zatrepta očima, u kojima se zasvijetliše suze neizmjerne mržnje i pakosti.)

Nijesam ja, gospodini moji, četrdeset gradi budala, već sam ja vami zato čudnovat, što u meni ima milijun srca i milijun jezika, jer sam danas pred ovim sudom plakô ispred milijuna duša, koje su se od silnoga dobra i miline umrtvile, pa jedva dišu.

(Svi ga gledaju zabezeknuto.)

Zbogom, jazo! Zbogom, gospodini moji. Zbogom i ti, vuzle jedno vuzlasto! Zbogom ostajte svi i ne zamjer'te na englenu.[1]

---

[1] eglen, razgovor.